

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ УЧНІВСЬКИХ ЗНАТЬ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ БАЗОВИХ НАВЧАЛЬНИХ КОНЦЕПЦІЙ У СИСТЕМІ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ФРАНЦІЇ

Анотація. У статті класифіковані та проаналізовані дидактична, педагогічна, майстерна та шкільна концепції навчальної дії та особливості оцінювання учнівських знань учнів у кожній з них у системі середньої освіти Франції. Оцінювання учнівських знань відрізняється при застосуванні базових концепцій навчальної дії.

Аннотация. В статте классифицированы и проанализированы дидактическая, педагогическая, мастерская и школьная концепции учебного действия и особенности оценивания знаний учеников в каждой из них в системе среднего образования Франции. Оценивание знаний учеников отличается при применении базовых концепций учебного действия.

Annotation. The didactic, pedagogical, master and school conceptions of educational action as well as the particularities of pupils knowledge evaluation in each of them in the system of secondary education in France are analyzed in this article. The pupils knowledge evaluation are different while using basic conceptions of educational action.

Реалізація навчання в системі середньої освіти Франції, як і в більшості інших країн, розглядається як виконання запропонованих програм та рекомендацій, а останні, у свою чергу, є провідниками, ресурсами для обопільної учительсько-учнівської діяльності. Отже учні та вчителі стають безпосередніми учасниками цілеспрямованого навчального процесу. Навчальний процес не може здійснюватися без зовнішньої та внутрішньої координації. Оскільки педагогічна дія призводить до певного виміру учнівських знань, головні діючі особи навчального процесу повинні деяким способом узгоджуватися щодо ефективності та виправданості проведеного курсу навчання. Але як вони це роблять? „Навчальні концепції” („les mondes d’education”) та їх реалізація у цьому невизначеному напрямі є предметом нашого аналізу. Це певні типи сценаріїв, певні типи дій, які застосовують головні діючі особи навчального процесу і різноманітні концептуальні підходи для дослідження освіти, навчання, оцінювання. Ми розглянемо декілька підходів до педагогічної дії та розмаїтість емпіричних досягнень.

Термін „навчальна концепція” („навчальний світ”, „les mondes d’education”) ми запозичаємо у французьких науковців Р. Сале та М. Сторпе, які говорять про „можливий світ (концепцію) виробництва”, що означає чекання, пов’язані з курсом продуктивної дії (виробництва) [1].

Ми відрізняємо чотири концепції навчання: шкільна, педагогічна, майстерна та дидактична.

Шкільна концепція навчальної дії. У цій концепції знання, як сукупність інформації, необхідної для передачі та засвоєння, є чітко визначеними, вони складаються з чітких правил та законів. Індивідуальні особливості учителів та учнів до розгляду не беруться, про них просто забули. Сучасна версія цієї концепції дещо перегукується з програмованим навчанням чи педагогікою

засобами цілей і з'являється у результаті розвитку оцінювання за критеріями. Навчання є важливою справою, воно є дуже інструментованим. Підручники, вправи, відео, програмне забезпечення, ігри служать підтримкою навчальній діяльності. Робота учнів полягає у запам'ятовуванні, виконанні вправ, повторюванні тощо. Завдання учнів є чітко визначеним: виконувати свою роботу, застосовувати інструкції і правила. Діяльність учителя також добре окреслена: якомога ближче наблизити теоретичні знання до практичного застосування у навчанні [2].

Критерії оцінювання учнівських знань пов'язані з правильністю відповідей та застосованих правил. Успіх досягається тими учнями, які працюють і засвоюють програмний матеріал. Проаналізувавши власні відповіді на програмні вимоги, вони (учні) зможуть відтворити їх під час іспиту; використавши на практиці засвоєні правила, вони зможуть скористатися ними на екзамені. Недолік даної концепції полягає у нудзі, яка може охопити учнів та вчителів при частому повторюванні матеріалу та постійному виконанні вправ на давно засвоєні правила.

Педагогічна концепція навчання. У цій концепції матеріал подається більш індивідуалізованим способом, що й генерує певні недоліки. У педагогічній концепції навчання акцент ставиться на відношенні між учителем і учнем. Кваліфікований учитель повинен перфектно знати весь навчальний матеріал, доступно донести його до учнів і для ефективності навчання неодмінно врахувати особисті характеристики кожної дитини. Особисті характеристики означають здатність учня до набуття компетенцій, незалежно від змісту матеріалу, до якого вони відносяться. У педагогічній концепції превалує індивідуалізація навчання. [3]. Проте індивідуалізація не призводить до заміни змісту поданого матеріалу. Він залишається програмним і міститься у підручниках та допоміжних методичних засобах. Зменшення значення навчального матеріалу на користь дружнього співіснування у класі є характерною рисою (недоліком або перевагою) педагогічної концепції навчання.

Оцінювання відбувається майже згідно тим же критеріям корекції, що й у навчальній концепції: відповідність учнівських викладів, засвоєння правил.

Майстерна концепція. Знання, які викладаються у даній концепції, не є обмеженими програмою, це і є основним її недоліком. Навчальна діяльність учнів ніколи не завершується, тому що вона сприяє розвитку особистості і спрямована на майбутнє кожної дитини. Знання опираються на культурне надбання людства, з яким учні знайомляться за допомогою учителів. Інтерпретація необхідних для засвоєння знань проходить через особистість учителя, саме він веде та керує навчальною діяльністю. Модель цього типу навчання була базовою для французьких ліцеїв у п'ятдесятих роках минулого століття і була покритикована французьким вченим П. Бурд'є [4].

У даній концепції учитель виражає особисте ставлення до знань із своєї дисципліни, у якій він продовжує різними способами творити. Він був математиком перш ніж стати учителем математики, біологом перш ніж стати учителем біології тощо. Учні навчаються у контакті з учителем, проте учитель не перенавантажується роботою з ними, розраховуючи на допомогу сімей, вихователів, асистентів тощо. Від учителя очікується, щоб він був блискучим у роботі, справжнім професіоналом. У майстерній концепції від учнів вимагається дуже багато. Вони повинні докладати максимум зусиль аби зрозуміти свого вчителя, інтерпретувати його пояснення, віднаходити свій власний метод. Саме

учні та їхнє оточення беруть на себе тягар недоліків, які притаманні такій концепції навчального процесу, який більшою мірою відбувається поза межами класу.

Оцінювання ґрунтується на інтелектуальній діяльності учнів. Учитель є взірцем майстерності, досконалості, учень навчається й дає відповіді, імітуючи наставника. Проте, він не імітує пасивно: у даному випадку імітувати означає робити висновки із прослуханого на уроці та проаналізованого поза ним. Це знову ж таки передбачає пізнавальну активність учнів, їхні відповіді та письмові роботи повинні задовольнити певні принципи, які роблять знання валідними у даній області: зв'язаність, чіткість висловлювань, відповідність категорій аналізу і т.д. ... Це не лише гарна відповідь чи застосування правила, це здатність мобілізувати це правило, окреслити коло даної проблеми, знайти способи її вирішення, аргументувати належним способом тощо. Оцінювання учнів здійснюється учителем в односторонньому порядку, без аргументування застосованих критеріїв; його власна компетенція, його особиста наукова діяльність є гарантантами відповідності використаних критеріїв.

Отже, у майстерній концепції навчання акцент лише на інтелектуальні можливості учителя може зашкодити пізнавальній діяльності учнів або загальмувати її, приводячи тимчасово до певної пасивності чи навіть до відставання, якщо, звичайно, у навчальний процес не втручаться батьки учнів або на допомогу не прийде інше підкріплення.

Дидактична концепція. У даній концепції учень здобуває інформацію з учительських пояснень, це відкриває для нього перспективу постійного поновлення знань, але у такій моделі навчання учитель повинен дуже наполегливо працювати, аби зробити учнівську діяльність продуктивною.

Розгляд учня як особи, яка здатна прогресувати у взаємодії з розумнішою, досвідченішою (яка знає більше нього), визначає контекст дії, яку видатні вчені Виготський та Брунер окреслюють навколо поняття „tutoring”, тобто робота з наставником. Цей тип концепції навчальної дії вимагає насамперед дуже високої компетентності учителів у програмних знаннях та здатності аналізувати навчальні ситуації як ситуації взаємодії між учасниками навчального процесу. Учителям справді необхідно залучати школярів до навчальної діяльності, прислухатись до їх думок, урізноманітнювати методи тощо, вдаючись до багаторазового обговорювання засвоєного матеріалу аби правильно навчити своїх учнів. Недолік цієї концепції може полягати у центрі відносин, які наставники намагаються установити між учнями й об'єктом вивчення. Ще недоліком може стати неправильне визначення концепції знань, а також індивідуальні особливості учнів [5].

У дидактичній концепції особистості учня надається велике значення, від нього очікується справжнє співробітництво у навчальній діяльності, й частина відповідальності за власний успіх у навчанні лежить також на ньому. Принцип корекції не є зовнішнім і не здійснюється учителем в односторонньому порядку. Учителі не обговорюють оцінювальні норми, не пояснюють йому оцінювальні критерії, основна задача учителів досягти в оцінюванні того, щоб учень самостійно почав дотримуватись критеріїв з огляду на зміст та об'єм його власних знань. Тому успіх полягає не в тому, що учитель вказав на правильність твердження, а в тому, що учень сам зрозумів та засвоїв новий матеріал, вирішив проблему, рівняння, сам виправив свою помилку. Отже, позитивний результат приходить завдяки внутрішнім інтелектуальним здобуткам учня. Знання

здобуваються й стають важливими для учня не завдяки імітації учителя чи виконання його вимог. Пояснення учителя стають лише ситуативними, учень навчається самостійно й самостійно уникає недоліків. До вчителя школяр звертається лише за поясненням регламенту проведення перевірки чи іспиту. Така концепція можливо зменшує значення уроку у навчанні, проте вона також зменшує ймовірність зубріння.

Таблиця №1. Концепції навчальної дії:

Дидактична концепція	<p>Учитель: вивчає ціль навчання, намагається полегшити учневі засвоєння нового матеріалу. Він мобілізує засоби, необхідні для навчання.</p> <p>Учень: працює, при допомозі учителя над виробництвом своїх власних знань по даній темі.</p> <p>Оцінювання: здійснюється на рівні індивідуальних досягнень учнів, його основна задача – домогтися від учня самостійного визначення оцінювальних критеріїв з огляду на зміст та об'єм його власних знань.</p> <p>Недоліком може стати неправильне визначення концепції знань, а також індивідуальні особливості учнів.</p>
Педагогічна концепція	<p>Учитель: посередник, здатний допомогти кожному учневі оволодівати знаннями.</p> <p>Учень: під час навчання знаходиться у центрі процесу.</p> <p>Оцінювання: поточне, підсумкове, але адаптоване для кожного.</p> <p>Недолік: зменшення значення навчання на користь дружнього співіснування у класі.</p>
Майстерна концепція	<p>Учитель: демонструє класу свої знання, інтерпретує та адаптує предмет вивчення до здібностей учнів. Педагог є вченим, взірцем майстерності та досконалості</p> <p>Учень: слухає, веде записи, намагається самостійно зрозуміти навчальний матеріал. Завдання учня полягає у навчанні за умови активної імітації свого вчителя.</p> <p>Оцінювання: учитель дає судження щодо якості учнівських досягнень без аргументування застосованих критеріїв.</p> <p>Недолік: зосередження на діяльності учителя, великий об'єм учнівської роботи.</p>
Шкільна концепція	<p>Учитель: залучає клас до роботи, дозує навчальний матеріал, пропонує вправи на закріплення, використовує різноманітні навчальні засоби (підручники, програмне забезпечення, тощо.). Завдання учителя полягає у вдалому застосуванні засобів та методів навчання.</p> <p>Учень: слухає, повторює, застосовує знання на практиці.</p> <p>Оцінювання: швидше підсумкове, перевіряється точність відповідей та вдале застосування правил.</p> <p>Недолік: ризик нудьгування учнів.</p>

Концепції навчання є засобами для аналізу реалізації дії, для визначення її множинності та складності. Вони окреслюють контури різноманітних процесів, згідно яким учні та вчителі, а також батьки, адміністратори освітніх установ можуть аналізувати форми навчання й обирати найефективніші для себе.

У дидактичній та майстерній концепції навчання заплановано на тривалий термін. Воно залежить від власної діяльності учня, це далеко не лінійний процес, його ритм залежить від особистостей. Значна частина відповідальності за успішну реалізацію власного навчання належить учневі. У педагогічній та шкільній концепціях навпаки, знання розділяються на елементи, оволодіння якими ставиться учневі за задачу. Навчання передбачається лінійне, проміжні результати очікуються на кожному етапі й відповідальність за них лежить переважно на засобах навчання та на вчителі.

У шкільній концепції існує деяка синхронність між освітою та навчанням, тому що період здобуття освіти співпадає з періодом навчання. Ефективність навчання можна визначити, проаналізувавши роботу вчителя і оцінивши досягнення учнів. Потім достатньо повторити пройдений матеріал, і це неодмінно призведе до поліпшення ефективності навчання у класі.

У дидактичній концепції учитель є посередником, який намагається створити під час навчання умови, вигідні для кожного учня, але навчання – особиста справа

учня. Але існує чималий сумнів щодо успішного залучення кожного учня до бажаної інтелектуальної діяльності. Дуже важко визначити ступінь ефективності роботи учителя за допомогою певних сталих величин. Час освіти та навчання не є синхронним. Асинхронність ще більше посилюється у майстерній концепції, тому що, зачинивши за собою двері класу, учитель уже не несе ніякої відповідальності за навчальну діяльність кожного учня.

Як і альтернативні сценарії навчального процесу, можливі концепції навчання слугують категоріями для аналізу ефективності педагогічних дій та їхніх результатів.

Література:

1. Salais, R. & Storper, M. Les mondes de production, enquete sur l'identite economique de la France. – Paris: EHESS, 1993.
2. Salais, R. Contrat et pluralite des registres pragmatiques de travail. In T. Andreani, J.- F. Guaudeaux & D. Narid (Eds.), L'entreprise, lieu de nouveaux contrats. – Paris: L'Harmattan, 1996. – pp. 211-241.
3. Elisabeth Chatel. Comment evaluer l'education?. – Paris, 2001. – p. 139.
4. Hubermann, M. Assurer la reussite des apprentissages scolaires. Les propositions d'une pedagogie de la maitrise. – Geneve: Delachaux et Niestle, 1988.
5. Bourdieu, P. L'ecole conservatrice. Les inegalites devant l'ecole et devant la culture //Revue francaise de sociologie. – 1966. – № 33. – pp. 325-347.

УДК 371.132

Ліневич К.А.

ОСОБИСТІСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДИТИНИ, ЇЇ ОБДАРОВАНІСТЬ

Анотація. У статті висвітлюється проблема обдарованості дитини.

Аннотация. В статье освещается проблема одаренности ребенка.

Annotation. The article tells about the problem of gifted of child.

У період розбудови держави і виходу її з кризового становища в усіх галузях виробництва, науки, освіти, культури потрібні нові творчі люди, які можуть ставити і вирішувати складні завдання, прогнозувати майбутнє. У час розвитку науки і суспільства ставиться питання про цілеспрямовану підготовку талантів. Стало очевидним, що таланти потрібні, і вже немає часу чекати їх стихійного прояву, стихійного підключення до рішення соціально-економічних завдань. Тому перед наукою постає проблема розв'язання методик пошуку і виявлення обдарованих дітей [3, 3]. Ця проблема сьогодні набуває особливої актуальності.

Над проблемою обдарованості дітей працюють вчені нашої країни та країн зарубіжжя (І. Волощук, С. Захаров, О. Кульчицька, М. Лещенко, Н. Ліфарєва, А. Матейко, Г. Мелхорн, В. Моляко, О. Музика, В. Онацький, А. Савенков, К. Текекс, П. Щербань та ін.). Проте ця проблема до цього часу висвітлена недостатньо. В роботі ми поставили за мету на основі аналізу психолого-педагогічної літератури з'ясувати особистісний потенціал дитини, її обдарованість.

Вчені приділяють значну увагу визначенню особистісного потенціалу обдарованої дитини. Зокрема, М. Лещенко відмічає, що обдаровані діти на перший погляд схожі на своїх ровесників, але відрізняються з-поміж них відмінною пам'яттю, багатою уявою і фантазією, винахідливістю, значним словниковим